

УДК 339.96:330.322

Н. А. Навроцька

Академія митної служби України

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Узагальнено провідні тенденції розвитку світових інвестиційних процесів в умовах глобальної конкуренції. Визначено, що головною конкурентною стратегією ТНК стала стратегія контролю ринку. Забезпечення конкурентних переваг у межах стратегії контролю ринку відбувається шляхом концентрації капіталу та забезпечення ресурсної та продуктової монополії. Визначено особливості інвестиційних програм ТНК в межах стратегій максимізації прибутку та цінових стратегій.

Ключові слова: інвестиційний процес, міжнародна інвестиційна діяльність (МІД), транснаціональні корпорації (ТНК), конкуренція, конкурентна стратегія, монополія, глобалізація, транснаціоналізація, інвестиційна стратегія.

Обобщены основные тенденции развития мировых инвестиционных процессов в условиях глобальной конкуренции. Определено, что ведущей конкурентной стратегией ТНК стала стратегия контроля рынка. Обеспечение конкурентных преимуществ в рамках стратегии контроля рынка осуществляется посредством концентрации капитала и обеспечения ресурсной и продуктовой монополии. Определены особенности инвестиционных программ ТНК в рамках стратегий максимизации прибыли и ценовых стратегий.

Ключевые слова: инвестиционный процесс, международная инвестиционная деятельность (МИД), транснациональные корпорации (ТНК), конкуренция, конкурентная стратегия, глобализация, транснационализация, монополия, инвестиционная стратегия.

There are two opposite trends, which develops under the influence of global competition. The first trend is increasing the competition and the second trend is monopolization of global markets. Now the competitive strategies of maximizing profit and pricing strategies are not so important. The main strategy now is the strategy of the market control in the form of monopoly or oligopoly.

The strategy of the market control leads to changes in the investment process as follows:

- an increase in the concentration of capital by means of mergers and acquisitions, the concentration of capital in the state national corporations which are transformed into state TNCs;
- concentration of investment resources in the areas that create the resource or product monopoly, especially particularly in industries that define technical and technological progress of production.

Maximizing profits and pricing strategies define to the following changes in the investment process:

- optimization of the investment programs, increasing reinvestment and disinvestment;
- an increase in the hidden transfer of investment resources within TNCs;
- development of international production cooperation and strategic alliances.

Key words: investment process, international investment, transnational corporations (TNCs), competition, competitive strategy, globalization, transnationalization, monopoly,

investment strategy.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується безпрецедентними змінами у світовому бізнес-середовищі. Глобальні зміни спричиняють диверсифікацію форм і напрямів міжнародної конкуренції, методів боротьби за володіння й контроль над технологічними, інтелектуальними, природними й інвестиційними ресурсами. Розвиток глобальної конкуренції викликає відповідні трансформації інвестиційного процесу, спрямованість якого визначається забезпеченням глобальної монопольної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційний процес у різних аспектах розглядали чимало вчених. Варті уваги праці І. Бланка, Л. Борща, А.Гайдуцького, А. Гриценка, В. Гейця, Б. Губського, А. Пересади, В. Федоренка, Н.Татаренка, А. Поручника та ін. Серед зарубіжних учених, які внесли значний вклад у дослідження інвестиційної сфери, слід відзначити Г. Александера, Дж.Бейлі, В. Бочарова, З. Боді, Л. Гітмана, М. Джонка, А. Кейна, В. Ковальова, Дж. Кейнса, М.Марковіца, У. Шарпа, Ф. Фабоцці, М. Харрісона, В. Царьова та інших. У наукових працях цих учених основна увага приділена найбільш значним тенденціям міжнародної інвестиційної діяльності (МІД), багато з яких актуальні і сьогодні.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах швидких змін глобального середовища спрямованість, зміст та характер інвестиційних процесів набувають істотної динаміки під впливом глобальних детермінант, провідною з яких є глобальна конкуренція. Її вплив формує новітні тенденції розвитку світової економіки, в тому числі й інвестиційного процесу, що потребує їх постійного моніторингу та аналізу.

Формулювання мети. Метою дослідження є системне осмислення новітніх явищ у розвитку інвестиційних процесів та їх трансформація під впливом розвитку глобальної конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Глобальна конкуренція, на наш погляд, розвивається під впливом двох різноспрямованих тенденцій, в основі яких лежать глибокі макроекономічні трансформації. Перша тенденція пов'язана з посиленням конкурентних відносин, що зумовлено розвитком таких факторів:

зростання виробництва протягом останніх десятиліть сприяло збільшенню числа підприємств-конкурентів у кожній галузі;

- диверсифікація виробництва та поява багатогалузевих концернів сприяли значному розвитку продуктової конкуренції;

- підвищення доходів домогосподарств, що має сталий довготерміновий характер, зумовлювало те, що потреби стали значно більше різноманітними й індивідуалізованими;

- розвиток НТП сприяв скороченню циклів зміни продуктів і технологій та ускладненню номенклатури товарів;

- посилення конкурентних позицій країн, що розвиваються, сприяло збільшенню кількості учасників глобального ринку;

- проведення державами політики заохочення конкуренції та антимонопольної політики.

Дію кожного з перерахованих факторів було посилено заходами з міжнародної лібералізації торгівлі й руху факторів виробництва.

Разом із цим, розвивається протилежна тенденція, що сприяє посиленню монополізації глобальних ринків. Основними факторами, що впливають на формування цієї тенденції, є такі:

- прискорення концентрації капіталу в умовах швидкого економічного розвитку, зростання ролі транснаціональних корпорацій;
- збільшення продуктової диференціації, що відбулося внаслідок зростання доходів, підвищення потреб, прискорення науково-технічного прогресу;
- підвищення видатків на НДДКР, що підвищує галузеві вхідні бар'єри;
- ускладнення галузевої структури виробництва.

Співставивши наведені протилежні тенденції розвитку глобальної конкуренції, можна зробити висновок, що монополізація охопила практично всі сфери ринку й стала значно глибшою, ніж раніше, оскільки практично не залишилося повністю стандартизованих, недиференційованих продуктів (і послуг). Водночас, конкуренція між частковими монополістами, незважаючи на значні тенденції щодо її пом'якшення, посилюється.

Посилення монопольної спрямованості глобальної конкуренції істотно впливає на інвестиційні стратегії провідних суб'єктів світового господарства –ТНК, а узгоджена політика капіталовкладень фірм-гігантів фактично визначає напрями і характер розвитку світового інвестиційного процесу й найважливіших галузей світового господарства. За таких умов стратегії максимізації прибутку й цінові стратегії, характерні для минулого століття, поступаються місцем стратегії контролю ринку у формі олігополії або монополії. Саме така стратегія забезпечує стійке надходження прибутків і стабільний розвиток корпорації, а інвестиційні рішення корпорацій, які ґрунтуються на стратегії контролю ринку, можуть впливати на зміни мотивів, напрямів, масштабів і джерел інвестицій. Стратегія контролю ринку змушує корпорації постійно збільшувати свій капітал за допомогою постійного нагромадження, що є загальною закономірністю розвитку великих національних і транснаціональних компаній.

На сьогодні саме стратегія контролю ринку визначає певні зміни в інвестиційних процесах, характерною рисою яких в останнє десятиліття стала спрямованість в активи, що забезпечують зростання рівня монопольної влади. Це проявляється в таких основних тенденціях:

- 1). Підвищення концентрації капіталу.
- 2). Вкладення капіталу в галузі, що забезпечують ресурсну або продуктову монополію (монополію новизни).

Найважливішим способом концентрації капіталу є злиття й поглинання, які набувають особливого значення у глобальних інвестиційних процесах, виступаючи основною формою здійснення ПП. Злиття та поглинання дозволяють ТНК отримати такі позитивні ефекти: збільшити масштаби операцій, монополізувати ринки та отримати стратегічні активи інших фірм; диверсифікувати ринки збуту та ризики; використати нові фінансові можливості; перевести виробництва на більш високий технологічний рівень; прискорити експансію на закордонні ринки та ін., що дозволяє, в підсумку, підвищити ефективність за рахунок синергії ефектів.

В умовах глобальної конкуренції злиття і поглинання набувають транснаціонального характеру. Важливим засобом забезпечення конкурентних переваг глобальних корпорацій виступають транснаціональні інвестиції, а зарубіжні філії та дочірні компанії відіграють вагомий роль у забезпеченні доступу фірми до іноземних ринків, зниженні витрат виробництва, підвищенні прибутку. В даному зв'язку зростає їх значення як найважливішого інструментарію закордонного інвестування. На 2012 р. у всьому світі налічувалось близько 103 тис. ТНК та їхніх 892 тис. зарубіжних філій, за останні 20 років кількість ТНК зросла майже втричі, а кількість філій за той же час – більш ніж у 5 разів [8].

На тлі зростання капіталу ТНК і їх міжнародної активності все більше ускладнюється проблема підтримки конкурентоспроможності національних компаній. Останнім часом спостерігається тенденція значної концентрації капіталу в національних державних корпораціях, які перетворюються згодом на державні ТНК. Державні ТНК стають новими крупними учасниками світового інвестиційного процесу. Так, на 2010 р. у списку 100 найбільших ТНК світу опинилися 19 державних ТНК. На сьогодні налічується близько 650 державних ТНК, які мають 8500 закордонних філій по всьому світі. Хоча їх число становить менш 1 % всіх ТНК світу, на їхні закордонні інвестиції в 2010 р. доводилося 11 % глобального ВВП. У 2010 р. обсяги ПП, які здійснювали державні ТНК, досягли близько 11 % глобальних інвестиційних потоків [8].

Створення державних ТНК є дієвим інструментом забезпечення конкурентності національних компаній у країнах, що розвиваються, де функціонує понад половини всіх державних ТНК світу (56 %), у країнах Східної Європи й СНД – 3 %. Але й у розвинених країнах продовжують діяти чимало державних ТНК, що становить 44 % від загальної кількості державних ТНК у світі. Вони є досить диверсифікованими, активно діють як у первинному секторі, так і в секторі послуг [8].

Формування глобальних конкурентних переваг забезпечується також зосередженням інвестиційних ресурсів у сферах, що створюють ресурсну або продуктову монополію, особливо у ключових галузях, які визначають технічний і технологічний прогрес виробництва. На думку автора, інвестиційні процеси ТНК розвиваються сьогодні, в основному, у двох напрямках:

- високотехнологічні галузі, телекомунікації, автобудування, фармацевтична й хімічна промисловість;
- сировинні галузі, до яких, у першу чергу, можна віднести нафтові, газові, лісові, паперові, а також кольорову металургію.

ТНК створюють високу концентрацію капіталу в провідних галузях світової економіки. Так, наприклад, 60 – 70 % світового ринку продукції електронної промисловості перебуває під контролем 20 – 25 ТНК, що входять до групи 100 найбільших світових корпорацій. Високий ступінь контролю з боку ТНК спостерігається на світовому ринку телекомунікацій, алюмінію, алмазному ринку. Вони реалізують 80 % усієї виробленої у світі продукції електроніки та хімії, 95 % продукції фармацевтики, 79 % продукції машинобудування [5–8].

Особливу роль у діяльності найбільших ТНК світу відіграють такі галузі та сфери як електричне та електронне обладнання, нафтопереробка, автомобілебудування, банківські послуги, виробництво продуктів харчування, фармацевтика і біотехнології. Обсяг продажу продукції цих галузей складає близько 80 % загальних продажів ТНК. Особливо швидкий розвиток останнім часом отримали галузі телекомунікацій, фармацевтики та комунальних послуг. Це підтверджує, що на сучасному етапі в промисловості високорозвинутих країн найбільшим динамізмом відрізняються наукомісткі галузі, а ТНК, у свою чергу, є головними суб'єктами технологічного прогресу у глобальному масштабі, а також основним суб'єктом трансферу технологій.

Одночасно, зберігається тенденція зростання частки інвестицій у первинний сектор, обсяги яких збільшилися з 7 % (в 1989–1991 рр.) до 14 % (2011 р.) від загального обсягу ПП. Це значною мірою пов'язано з бажанням установити контроль над джерелами природних ресурсів унаслідок підвищення цін на них та усвідомлення їх обмеженості. Внаслідок такої монополізації під контролем ТНК перебуває 90 % світового ринку пшениці, кави, кукурудзи, лісоматеріалів, тютюну

та залізної руди, 85 % – ринку міді й бокситів, 80 % – ринку чаю та олова, 75 % – сирої нафти, натурального каучуку та бананів [5– 8].

Наведені тенденції дозволяють зробити висновок, що ТНК і пов'язані з ними інвестиційні потоки орієнтовані, в основному, на галузі, котрі володіють певними якісними характеристиками, до яких можна віднести високотехнологічні галузі виробництва, які відрізняються високими вхідними бар'єрами, а також галузі ресурсозабезпечення.

Однією з основних форм установалення контролю над ринком або захоплення й розширення частки ринку є науково-технічна й технологічна конкуренція між ТНК. Корпорації, в першу чергу, прагнуть закріпити за собою монополію на знання і розробку принципово нових технологій як основного інструменту забезпечення власного інтелектуального лідерства на світових ринках, вдаючись водночас до широкого імпорту високотехнологічних готових і комплектуючих виробів.

Саме ТНК забезпечують широке продуктивне використання інновацій і структурні зрушення в економіці на їх основі. За деякими даними, вони володіють понад 80 % світового обсягу патентів і ліцензій на нову техніку, технології й ноу-хау. За оцінками зарубіжних фахівців, близько 75 – 80 % загальносвітового обсягу НДДКР у приватному секторі здійснюється саме в рамках ТНК, а на 700 найбільших промислових фірм світу припадає приблизно половина всього обсягу комерційного використання винаходів у світі [2; 4].

Корпоративні вкладення в НДДКР мають стійкі тенденції зростання. Навіть під час кризи компанії намагаються зберегти власні інноваційні програми, оскільки розглядають інновації як найважливіший фактор майбутнього довгострокового розвитку. Так, зниження інвестування інновацій у період кризи 2008 р. склало 2 %. У той же час це скорочення було значно менше, ніж за іншими показниками діяльності компаній: обсягів продажів компаній (–10 %), капітальних вкладень (–17,5%) і їхніх прибутків (–21 %) [3].

Експерти відзначають такі головні причини, за якими компанії прагнуть не скорочувати інвестиції в інновації навіть у періоди криз:

- інновації вже стали ключовим компонентом усієї корпоративної стратегії, а зниження темпів в інноваційному циклі може означати втрату конкурентних переваг або повне вибуття з гри;

- багато компаній розглядають рецесію як можливість кращої реалізації власних переваг порівняно з конкурентами, особливо з більш слабкими, які заощаджують на інвестиціях у НДДКР із фінансових міркувань.

Важливим складником інноваційно-інвестиційної стратегії ТНК є ліцензійна політика. Вона являє собою самостійну частину інвестиційної програми корпорації, що спрямована на створення власних патентних фондів, які використовуються як засоби конкурентної боротьби, метод проникнення на національні ринки інших держав, канал одержання високих прибутків. Ліцензування забезпечує одержання доходу й дозволяє уникнути ризиків, пов'язаних з освоєнням нових ринків та виробництвом, тому що являє собою одержання прибутку за рахунок інтелектуальної власності. Крім того, ліцензійні угоди дозволяють забезпечити ТНК ефективний контроль за виробництвом і збутом нової продукції, розширити вплив на ринку даної продукції, досягаючи при цьому власних економічних інтересів.

Найважливішим складником нематеріальних активів, що забезпечує конкурентні переваги ТНК, є бренди. Значення даного активу підвищується з розвитком монопольної конкуренції, яка все більше виступає як конкуренція «торговельних марок», а також із підвищенням технологічної складності продукту,

коли бренд починає відігравати роль «гарантії» певної якості товару і виступає в сучасних умовах як специфічна форма продуктової монополії. З інвестиційної точки зору бренд представляє певний «стан здоров'я» бізнесу, що забезпечує більш надійні й сталі доходи. Таким чином, бренди, з їх здатністю забезпечити дохід, можуть бути класифіковані як продуктивні активи точно в такий же спосіб, як будь-які інші, більш традиційні активи бізнесу (устаткування, кошти, інвестиції та ін.). Економічна віддача від вкладень у бренди є більш тривалою, порівняно з іншими, як матеріальними, так і нематеріальними активами (наприклад, патентами), що приваблює інвесторів до таких активів. Саме тому більша частина злиттів і поглинань за останні 20 років так чи інакше була пов'язана із придбанням брендів. Глобалізація торгівлі підсилює інтерес до інвестування в бренди. Можна говорити про нову тенденцію в брендингу – інтернаціоналізацію брендів, що робить їх найважливішим ресурсом у глобальній конкуренції.

Стратегії максимізації прибутку та цінові стратегії починають поступатися місцем стратегіям монополізації та контролю ринку, але зберігають своє велике значення. Вони реалізуються в локальних стратегіях ТНК – стратегія виживання, випередження, стандартизації, диференціації та інші. Відповідно до них відбувається трансформація інвестиційного процесу ТНК.

Провідне місце в інвестиційних програмах корпорацій посідають стратегії відтворення основного капіталу. Інвестиції з метою відшкодування вибуття основного капіталу залежать від багатьох факторів, що діють одночасно, а іноді й різноспрямовано. Ці інвестиції тісно пов'язані зі стратегічними рішеннями відносно темпів зростання основного капіталу, динаміки змін технологічної структури капіталу й упровадження новітніх технологій, із суб'єктивним характером оцінок морального й фізичного зносу основних фондів, податковою й амортизаційною політикою держави. Важливими факторами виступають також зовнішні умови як економічного, так і політичного характеру, які нерідко змушують компанії змінювати інвестиційні рішення.

У зв'язку з транснаціоналізацією і зростанням кількості дочірніх компаній виникають нові напрями інвестування – реінвестування, дезінвестування й репатріація прибутків.

Реінвестований дохід є одним із компонентів ПІІ та виступає важливим джерелом їх надходжень протягом тривалого часу. Реінвестований дохід може бути використаний ТНК на придбання або будівництво нових іноземних філій, або збільшення капітальних видатків в існуючих філіях, або для збереження як наявних авуарів. Сьогодні у філіях ТНК в усьому світі нагромаджені величезні обсяги наявних коштів та інших активів від реінвестованих доходів. За період 2005–2011 рр. норма реінвестованих доходів у світі становила, в середньому, 23 % від обсягів ПІІ. Найбільші обсяги реінвестованого капіталу були в країнах, що розвиваються (36 % їх ПІІ), та в перехідних економіках (32 % ПІІ), що становить важливе джерело їх фінансування. Для розвинених економік норма реінвестицій склала тільки 17 %. Серед розвинених економік найменша норма реінвестицій відмічалася в країнах ЄС (близько 12% ПІІ) [9, С. 21–26].

Інвестиційні програми ТНК містять у собі як інвестиційні заходи, так і дезінвестиційні, тобто заходи щодо продажу філій та пакетів акцій дочірніх компаній, наприклад, під час зниження їх прибутковості, під тиском кредиторів тощо. Процес дезінвестування може бути наслідком макроекономічних змін у світі або приймальної економіки, перебудови організаційної структури компанії. Певний вплив на ці процеси можуть здійснювати також економічні та політичні умови країн базування. Наприклад, багато ТНК із США переглядають розташування деяких

міжнародних операцій та, відповідно, філіальної мережі у зв'язку з розвитком таких трендів: збільшення видатків на зарплату в країнах, що розвиваються; послаблення долара; розвиток техніки та технології; зменшення енергетичних витрат (унаслідок збільшення експлуатації сланцевого газу).

За орієнтовними даними, в 2012 р. 500 млрд дол., отримані як дохід від ПП, були реінвестовані в країнах приймання, але 1 трлн був репатрійований у країну-реципієнт інвестицій або в інші країни. Таким чином, стратегічні дезінвестиції є необхідним складником загальної інвестиційної стратегії ТНК.

Збільшення закордонного інвестування згодом викликає зростання частини прибутку, що не реінвестується в приймальних економіках, а вилучається, репатріюється в материнську компанію. Частка репатрійованого доходу в світі в 2011 р. складала 3,4 % валового доходу компаній, у розвинутих економіках – 2,9 %, у країнах, що розвиваються, та перехідних економіках – 4 та 7 % відповідно. Високий розмір репатрійованого прибутку пов'язаний, як правило, з вичерпанням мотивів та можливостей для наступних інвестицій.

Найважливішим інструментом забезпечення конкурентоспроможності ТНК є внутрішньофірмовий трансферт інвестиційних і фінансових ресурсів. Системи управління фінансовими коштами ТНК використовують такі канали їх переміщення всередині корпорації, як прямий переказ капіталу; переказ дивідендів; платежі за управлінські, консультаційні, маркетингові та інші послуги; внутрішньофірмові трансферні ціни, кредити й страхування. Деякі з перерахованих каналів є «прозорими» для зовнішнього світу, але більшість із них найчастіше має прихований характер та замасковані під звичайні зовнішньоторговельні та інвестиційні операції.

Великі можливості для маніпуляцій із капіталом для ТНК відкрило утворення міжнародної системи офшорів. Використовуючи численні схеми, в які включені підприємства й фірми за кордоном і офшорні структури, ТНК одержали потужний інструментарій для ефективного керування власним капіталом, що принципово неможливо для звичайної національної компанії.

Привабливість офшорного бізнесу полягає в тому, що компанії одержують значні податкові пільги або навіть повне звільнення від податків, спрощену звітність та валютне регулювання. Це дозволяє величезному числу компаній з різних країн світу виводити з-під державного податкового, валютного та інших форм контролю значні фінансові ресурси, що робиться без порушення законодавства й використовується як елемент податкової оптимізації.

За різними оцінками, близько 100 держав і територій у цей час тією або іншою мірою надають «послуги», близькі за своїм змістом до офшорних. При цьому кількість підприємств, що зареєстровані в офшорах, обчислюється сотнями тисяч. Так, наприклад, до 2005 р. кількість фірм, які були зареєстровані на Британських Віргінських островах, складала 635 тис., на Багамах – 47 тис., на Кайманових островах – 30 тис. [1, С. 492].

Обсяги фінансових операцій, що проводяться через офшори, досить значні. До останнього часу офшорна індустрія розвивалася надзвичайно швидкими темпами й перетворилася на глобальний бізнес, що, за деякими підрахунками, охоплював приблизно половину обсягу світових фінансових угод [10].

З одного боку, офшорне інвестування додає гнучкості фінансовій та інвестиційній політиці фірми, є важливою складовою податкової оптимізації, що дозволяє перемагати у глобальній конкуренції. З іншого боку, податкова оптимізація, вивіз капіталу, використання трансферних цін для внутрішньо корпоративних розрахунків непокоїть уряди країн світу, про що свідчать спроби посилення

міжнародного контролю руху капіталу через офшорні зони.

Важливим напрямом забезпечення конкурентних переваг ТНК, що дозволяє оптимізувати використання інвестиційних ресурсів, є міжнародна кооперація виробництва, що являє собою розмаїтість форм інвестиційно-виробничої взаємодії, серед яких: підрядне виробництво, аутсорсинг, франшизинг тощо. Передача кооперантам виробництва окремих вузлів і деталей, найбільш трудомістких, ресурсоємних та екологічно шкідливих технологічних процесів дозволяє корпорації оптимізувати виробничий та інвестиційний процеси. Розгалужена кооперація виробництва властива для багатьох галузей, і особливо для електронної, електротехнічної й автомобільної промисловості.

Особливе місце в інвестиційних стратегіях ТНК посідають стратегічні альянси. Вони створюються компаніями для підвищення конкурентності з використанням багатофакторного синергетичного ефекту, виходу на цільовий ринок або закріплення на ньому, посилення монопольного становища. На сьогодні стають усе більш популярними стратегічні альянси у високотехнологічних галузях, що дозволяє реалізовувати складні проекти з використанням сильних сторін кожного з учасників. Наприклад, компанія Samsung успішно реалізувала спільні проекти з компанією Intel (розробка пристроїв оперативної пам'яті), Toshiba і Thomson (DVD-плеєри й відеомагнітофони), Compaq і Siemens (мікропроцесори), Cisco System (кабельні модеми) та багато інших.

Часто альянси є єдиним способом виходу на олігопольні ринки, де вже існують сформовані бізнес-структури. У першу чергу це стосується латиноамериканських і азійських країн. Поширеною формою стратегічних альянсів є спільні підприємства, особливо популярні на азійських ринках: китайських, індійських, в'єтнамських, південнокорейських, японському й ринках країн АСЕАН.

Проблеми регулювання конкуренції, пов'язані з міжнародним рухом капіталу й діяльністю ТНК, усе частіше виходять за рамки окремих країн і вимагають вживання заходів на міжнародному рівні. Як показує практика, відсутність або послаблення контролю з боку держави приймання, за діяльністю ТНК спричинює негативні для цієї країни наслідки. Це відбувається, коли збільшення іноземного сектора здійснюється за рахунок поглинання місцевих компаній, мобілізації капіталу з місцевих джерел. Однією з гострих проблем країн, що розвиваються, є вплив капіталу, що значно звужує базу національного нагромадження, отже, і суспільного відтворення. Оскільки монополістичний капітал зацікавлений, у першу чергу, в розвитку тих галузей, де він може забезпечити собі досить прибуткове становище, тобто галузей, що забезпечують найвищу норму прибутку, то капіталовкладення в інтернаціональному масштабі здійснюються саме в такі галузі. А це деформує пропорції суспільного виробництва й викликає ще більше загострення протиріччя між самими гігантами, так і між ними й немонополізованим сектором.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Специфіка сучасної міжнародної конкуренції полягає в тому, що високий рівень концентрації виробництва й капіталу в руках глобальних корпорацій вносить нові моменти у всю структуру міжнародних ринкових відносин: загострюються протиріччя й конкурентна боротьба на світовому ринку як між самими фірмами-гігантами, так і між ними й невеликими компаніями. У цій ситуації спрямованість інвестиційних потоків, керованих ТНК, свідчить про зацікавленість корпорацій у розвитку олігополістичних структур при збереженні сформованого балансу інтересів на олігополістичних ринках.

Бібліографічні посилання

1. **McCann H.** Offshore finance / H. McCann. – Cambridge : Cambridge University Press, The Edinburgh Building, 2006. – 540 p.
2. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/publications/factbook/>.
3. The Global Innovation 1000. – winter 2010. – Issue 61. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.booz.com/global/home/press/article/49852237>.
4. World Investment Report 2005: Transnational Corporations and Internationalization of R&D [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=693>.
5. World Investment Report 2007: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
6. World Investment Report 2008: Transnational Corporations, Extractive Industries and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
7. World Investment Report 2010: Investing in a Low-Carbon Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
8. World investment report 2011. Non-equity modes of international production and development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2011-Full-en.pdf>.
9. World investment report 2012. Towards a New Generation of Investment Policies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad-docs.org/files/UNCTAD-WIR2012-Full-en.pdf>.
10. **Яковлева Р.** Оффшорные зоны и теневая экономическая деятельность / Р.Яковлева // Банковское право. – 2005. – № 3. – С. 42–44.
Надійшла до редколегії 20.12.2013.